ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՄԼԿԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹՒԻ—3085 ՈՒՐԲԱԹ—8—ՅՈՒՆՎԱՐ—1882 Ն. Տ. 20—ՅՈՒՆՎԱՐ—1882

ԳԱՅՄԱՆԸ

Յարեկան գին Կ. Պոլսոյ հար. 9 Մէջ.
» » Գաւառաց » 11 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 50 Ֆրանք

Փանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՄՈՒ

ԼՐԱԳԻՐ

30 Փարայ

ՀԱՅՆԷՆ ՊԱՏԱՍԽՈՒՆ 30 Փարայ

ԳԱՅՄԱՆԸ

Դուրս գեցած լրագրաց ճանրու ծախքը թղթագրաւ է։

Լրագրոյս [illegible] Ամսական գրութիւն թղթագիր—Տարեկան գիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Պահնէ—Դարձ Ճէլալ պէյ խան թիւ 51 Մամուլի գրասենեակը։

Ճանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Զոպուած նամակ, յօդուած, [illegible] չեն տրուիր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական. —Խառն. —Ազգային լուրեր. — Ազգային տեսութիւն, Արդի վիճակ Պատրիարքական խնդրոյն. —Արտաքին տեսութիւն (1881–1882.) — Վանօրայք։ Բ. (Շար. և վերջ). — Լուրեր կաւկասիայէն.— Կրթութիւն ի Գաղղիս. —Այլ և այլք. —Ազգային Հիւանդանոց.—Աղբ.

ՊՈՒՍԱՆԴԻՊՈԼԻՍ 8 ՅՈՒՆՎԱՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գահիրէ 16 յունվ.

Պատուիրակաց ժողովը նախարարապետ Շէրիֆ փաշայի հաղորդեց խորհրդարար ներքին կանոնադրութեան հակ–ծրագիրն (Շէրիֆ փաշայի ծրագրերին դէմ ուրիշ ծրագիր մը) զոր ժողովը չինած է, և որ երկրին կառավարութիւնը ժողովին ձեռքն յանձնելու դիտում ունի։

Շէրիֆ փաշա չուզեց ընդունիլ այս հակ–ծրագիր։

Լոնտրա 16 յունվ.

Ալեքսանդրիայէն կը հեռագրեն առ Թայմզ.

Նախարարապետ Շէրիֆ փաշան հրաժարական պիտի տայ՝ եթէ պատուիրակաց ժողովը եմտացոյցին քուէարկումը պահանջելու վրայ պնդէ։

Եթէ Շէրիֆ փաշան հրաժարի, կը կարծուի թէ պատերազմական նախարարը պիտի յաջորդէ անոր։

Թունուզ 17 յունվ.

Թունուզի պէյին երկրորդ եղբայր Սիտի–Թայիպ ձերբակալուելով բանտարկեցաւ, Պէյին տեղ անցնելու համար մեքենայութիւններ նիւթած լինելու կասկածով։

Վիէննա 17 յունվ.

Խատավարութիւնն որոշեց 35,000 զօրք ղրկել Քրիվոշիոյ (Խրուաթատան) ապստամբութիւնը զսպելու համար։

Հալէպ 19 յունվ.

Քանի մ'ուխտաւորք հասան հոս Մէքքէէն վերադառնալով, և մէջերնին հիւանդ չկայ։

Բաղդատ ձիւն տեղաց և սաստկապէս կը սառի։

Նահանգին ընդհանուր քարտուղարն ինչպէս նաև Ժանտարմայի գնդապետն հոս հասաւ։

Թանճէր (Մարոգ) 18 յունվ

Ֆրանսայի կառավարութեան զիրոյութեանց վրայ Մարոգի կայսրն ուղեց ապդու միջոցներ ձեռք առնուլ նուովայոյներու դէմ, որք ձէզայիրի արարաց դէմ արշաւանքներ կը կազմեն Մարոգի հողին վրայ։

Վիէննա 18 յունվ.

Դազմատիոյ (Խրուաթատանի) հարաւային կողման վիճակին նկատմամբ նախարարաց մէջ անհամաձայնութիւն ծագած լինելու զրոյցը կը հերքուի։

Ընդհակառակն, նախարարաց խորհուրդը ճանչեց թէ Քրիվոշիոյ խռովութեանց ընդարձակումը պատուիրակութեանց զումարումն հարկաւոր կ'ընէ։

Նիւ–Եորք 18 յունվ.

Վալարէզոյէն կը գրեն թէ Քիլի և Պոլիվիա հաշտութեան դաշնագիր կնքեր են։ Ըստ այս դաշնագրին՝ Պոլիվիա Քիլիի կը թողու բոլոր Պոլիվիոյ ցամաք երկիրն և Բէրուէն բաժնուիլ կը խոստանայ։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Փարիզ 19 յունվ.

Երեսփոխանաց ժողովին դիւաններն 33 անդամէ յանձնախումբ մը կազմեցին՝ երեսփոխանաց ցանկի վրայ ընտրութեան սկզբունքը սահմանադրութեան մէջ առցուցնելու և սահմանադրութիւնը մասամբ վերաքննելու վերաբերեալ կառավարական ծրագիրը քննելու համար։

Այն յանձնախմբին անդամոց 30ը հակառակ են կառավարութեան ծրագրին։ Մեծագոյն մասը սահմանադրութեան անսահման վերաքննութիւնը կ'ուզեն, և զրեթէ ամենն ալ ցանկի վրայ քուէարկութիւնը կը մերժեն։

Փարիզ 19 յունվ.

Վերջին տեղեկութեանց նայելով, յանձնախմբին 33 անդամոց 32ը հակառակ են կառավարութեան առաջարկած վերաքննութեան։

Դիւաններուն մէջ ձայներն հետեւեալ կերպիւ բաժնուած են։ Երրորդ մասն ի նպաստ կառավարութեան, երկու երրորդ մասն ընդդէմ։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա. կարգի Օսմանիէ պատուանշան տրուեցաւ կայսերական վերջերորդ զօրաբանակին (Պաղատա) հրամանատար Ֆէրիդ Իզզէթ փաշային, որ Միւնթէֆիգներուն ապստամբութիւնը զսպեց։

—Երէկ, հոկտ. ամսակնը բաշխուեցաւ տէրութեան պաշտօնատարաց։

—Վագրթի իւր այս աւուր թղթով կը հերքէ այն լուրը թէ Ֆրանսա և Անգլիա հաւաքական ծանուցագիր մը պիտի ներկայացնեն Բ. Դրան, վերաբերմամբ Եգիպտական խնդրոյն։

—Վագրթի խօսքին նայելով, Լորտ Տիւֆերին գոհ եղեր է այն նոր յայտարարութիւններէն զոր վեհ. Սուլթանը վերջին տեսակցութեան միջոցին ըրած էր Փոքր–Ասիոյ բարենորոգմանց ընդ. փոյթ գործադրման նկատմամբ։

—Կ. Պոլիսէն յունվ. 11 թուով Ռիւթեր կը հեռագրէ Անգլիական լրագրաց թէ Սլի Նիզամի փաշա Պերլինէն մեկնելէ առաջ, Գերմանիոյ կայսրը 61րդ յօդուածին գործադրման պէտքին վրայ խօսեր է Ն. Վսեմութեան։

—Վագրթի կըսէ թէ Գերմանացի պաշտօնատարներէ կազմուած ոստիկանական (ժանտարմայի) յանձնախումբն բնդհանուր ծրագիր մը չինելու կ'զբաղի, որ ուղղակի Վեհ. Սուլթանին պիտի ներկայացուի։ Ուրիշ յանձնախումբ մ'ալ գաւառաց ոստիկանական մարմարները պիտի կազմուին ըստ Գերմանական դրութեան։

—Մեր քաղաքական վերջին յօդուածոց մէջ նշանակած եմք Անգլիական ազդեցութեան տկարանալը Բ. Դրան քով, իբրև արդիւնք Գերմանական ազդեցութեան առաւելակշռութեանն։ Այժմ կը հասկցուի թէ այն երկար խօսակցութիւն զոր Լորտ Տիւֆերին ունեցաւ շաբաթ օրը Վեհ. Սուլթանին հետ, նպատակ ունէր թումբ մը դնել զգացմանց այս յեղաշրջման առջև։ Լէվընթ Հէրբըրտի մէկ յօդուածէն կ'իմանամք թէ Անգլիական դեսպանը քաղաքավարութեամբ՝ բայց համարձակապէս խօսեր է Փոքր–Ասիոյ բարենորոգմանց խնդրոյն վրայ, առանց ծածկելու սա իրողութիւնը թէ Անգլիական կառավարութիւնը կը յուսար որ ցարդ գոնէ սկզբնաւորութիւն մը պիտի լիներ այդ բարենորոգմանց գործադրման։ Տարակոյս չկայ որ, կ'ըսէ Լէվընթ, մեծ դժուարութիւնք կան ընդարձակ բարենորոգմանց գործադրութեան առջև. և Անգլիական կառավարութիւնն ալ կը գնահատէր զանոնք, և անհամբերութիւն ցոյց չէր տար. բայց ուրիշ ազդեցութիւնք ալ արդելք եղան այդ բարենորոգմանց։ Լորտ Տիւֆերինի տեսակցութենէն ետքը, յուսալի է սակայն թէ պիտի անհետին Անգլիոյ դէմ Օսմանեան ակմքոց մէջ գոյացած թիւր կարծիքներն, երբ տեսնուի թէ Անգլիա քաղաքական յատուկ նպատակ մը չունի յիշեալ բարենորոգմանց վրայ պնդելով։ Լէվընթ Հէրբըտ յետոյ դիտողութիւն մը կ'ընէ Օսմանեան դիւանագիտութեան, այն բնաւորութեան դէմ, որ մեծ եռանդեամբ կը յարի ժամանակին բարեկամութեան, և ուրիշ բարեկամները կը մոռնայ նոյն պահուն, յիշեցնելով թէ քաղաքական ոյժերը փոփոխական և անստոյգ վիճակ մ'ունենալով, լաւագոյն է աւելի մ'ունենալով, լաւագոյն է աւելի մեծ զգուշութիւն ցոյց տալ այս նկատմամբ։

—Վագրթի իւր չորեքշաբթի առաւօտ թուով կը յայտնէ թէ, Թուրքիոյ մէջ ոչ–իսլամ ժողովրդոց զինուորագրութեան նկատմամբ իւր ընդունած դիտողութիւնը պաշտօնական աղբիւրէ տրուած չէ, և թէ պատերազմական դրծոց նախարարութիւնն պաշտօնապէս ծանուցած է Վագրթի խմբագրութեան թէ սոյն գործին յարմար ժամանակն եկած չէ տակաւին։

—Օսմ. երկաթուղեաց Եւրոպական երկաթուղեաց հետ միացումն արտօնող իրատէն ելեր է երեքշաբթի օրն, Աւստրիոյ հետ ծագած դժուարութիւնք Բէչիտ պէյի ձեռամբ կարգադրուած լինելով ի Վիէննա։

—Ռուսական դեսպան Պ. Տը Նովիքոֆ և Պ. Թէօրնէր երէկ իրիկուն տեսակցութիւն մ'ունեցան Նախարարապետ փաշային հետ։ Օսմ. պատուիրակ Սէրվէր փաշան ալ ներկայ գտնուեցաւ։

—Լէվընթ Հէրբըտ կը[illegible] պատերազմական տուգանաց բանակցութիւնք լուծման մը կը մօտենան։ Ռուս պատուիրակք ամեն քաղաքական ակնարկութիւն մի կողմ թողած են, և Պուլղարիոյ տուրքը պահանջելու կամ Օսմանեան գաւառի մը հատուցիցի Ռուս պաշտօնատարաց ձեռամբ հաւաքման խօսքեր չեն ըրած։ Եղած կարգադրութիւնն, որուն համար կայսերական իրատէի կ'սպասուի այժմ, Ռուսիոյ և Թուրքիոյ կայսերական Պանքաներուն միջև գործողութեան մը կը վերաբերի, որով Օսմանեան Պանքան իւր հսկողութեան տակ պիտի հաւաքէ թողուած հասոյթները, զորս Ռուսիոյ Պանքային կողմէ դրկուելիք պատուիրակ մը պիտի ստանայ Օսմանեան [illegible] քնէ։ Բ. Դուռը տակաւ չպիտի վճարէ, և գոհ պէտք է լինի որ տուգանքի խնդիրը քաղաքական վտանգ չպիտի պատճառէ այլ ևս։

—Դատական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վագրթիի ըմբմամբ՝ Տիարպէքիրի և Բարբերդի դատական տեսուչ Նիազի էֆէնտիի նկատմամբ եղած անուանարկիչ հրատարակութիւնք ուշադրութեան առնուած են։ Այժմ Վագրթի անօրէնութենէն խնդրած է իւր մասնաւոր տեղեկութիւններն հաղորդել նախարարութեան։

—Անցեալ ուրբաթէն մինչև երեքշաբթի օրը տիրող մեծ մրրիկներուն պատճառաւ, Սև ծովու նաւահանգիստներն երթալիք չգեղնաւները չհամարձակեցան Վոսփորի նեղուցէն դուրս ելնել և Պէօյիւք–Լիման սպասեցին մինչև որ երեքշաբթի օրն օդը հարաւի դառնալով քիչ մը մեղմացաւ։

Աղբիանու պոլսէն կ. Պոլիս շոգեկառաց երթեւեկութիւնը դադրած է քանի օրէ ի վեր։

—Ջմեռն այնքան սաստիկ է Փոքր Ասիոյ ներսերն որ յուր կը տրուի թէ 17 օր առաջ Էնկիւրիէն եղած կարաւան մը տակաւին չէ կրցած հասնիլ ի Նիկոմիդիա, մինչ հեռաւորութիւնն 80 ժամ է միայն։

—Տասնորդական դրութեան համեմատ չինուած նոր չափուց և կշռոց օրինակներն անցեալ շաբթուընէ ի վեր յուղարկուիլ սկսան տէրութեան գաւառներն, որպէս զի անոնց նմանները չինուելով, յառաջիկայ մարտ 1ին գործածուիլ սկսին։

—Օսմանեան թղթատարութեանց հասոյթն անցեալ տարի մարտ 1էն մինչև Նոյեմբերի վերջը 252,016 ղրուշ աւելի եղած է նախորդ տարուան վրայ։

—Օսմանեան թղթատարութեանց վերատեսչութիւնն որոշեց բանալ վեց շաբաթէ ի վեր Ալթէնք ղրկուած և անկէց առանց բացուելու ետ ղրկուած նամակաց պարուակները (չանթա), բայց նախ վերջին փորձ մ'ալ պիտի ընէ անգամ մ'ալ Ալթէնք ղրկելու և հեղինական թղթատարութեան հրաւէր կարդալու որ ընդունի զանոնք և բաժնէ։ Այս վերջին փորձին յաջողումն ալ շատ յուսալի չէ։

—Չորեքշաբթի առաւօտ քանի մը չարագործք Եիւքսէք գալաթրմի փողոցին մէջ կարասեաց մեծ վաճառատունը մտնելով, մէջի պահպանը կապեցին և անոր վրայ գտնուած ինն լիրան կապտելէ յետոյ՝ վաճառատան երկաթեայ արկղը կոտրեցին և մէջը գտնուածը կողոպտելով մեկնեցան։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պ. Ինդեան տօնին առաջին [illegible] կաթոլիկ հասարակութեան [illegible] քարքական փոխանորդը չորեքշաբթի օրն այցելութիւն տուաւ ի Պատրիարքարան։ Նոյն օրն այցելութիւն տուաւ նաև Ֆրանսական դեսպանատան Ա. թարգմանն։ Հետեւեալ օրն այցելութիւն տուին Ցունաց Պատրիարքական փոխանորդն և Պուլղարաց Էկզարքի փոխանորդն, որք ըստ սովորութեան, յետոյ Մայր–Եկեղեցին իջան։ Այս հիւրերը ընդունուեցան Կրօնական Խորհրդական Գեր. Սիմէոն Սըրբազանի և Պատրիարքական փոխանորդ Ռուսճուգլեան Գեր. Գէորգ վարդապետի կողմէ։

—

Անգլիոյ դեսպանատան քաղաքական թարգման Սըր Ալֆրէտ Սանտիսոն Պ. Ինդեան առաջին օրը խնդրեց երթալով այցելութիւն տուաւ Ս. Պատրիարք Հօր։ Ազգային պաշտօնատարք և երեւելիներէն շատեր այն օրն այցելութիւն տուին Ն. Սրբազնութեան ի Խասգիւղ։

—

Էէվընդ Հերբըտ, Դպրոցասէր Հայուհեաց Նկարահանդէսին վրայ խօսելով, կըսէ ի մէջ այլոց թէ "քանդակագործութիւնն ընդարձակապէս չէ ներկայացուած յիշեալ նկարահանդէսին մէջ, ուր միայն մէկ անդրիագործ ի հանդէս դրած է իւր երկեր. բայց Հայազգի երիտասարդ անդրիագործ մը Ոսկանեանի՝ գաճէ արձանիկներն իրական արժէք ունին։"

—

Թայմզ լրագրոյն երէկի թղթաբերով եկած յունվար 10 թուով թերթին մէջ հետեւեալը կը կարդամք «Դաստիարակութիւն Հայոց մէջ» խորագրով։

«Անցեալ (1881) տարւոյ հոկտ. 28ին Ճիպրայիլի Անգլիական եպիսկոպոսն այս նիւթի վրայ նամակ մ'ուղղեց առ Թայմզ, պնդելով որ երբ Անգլիացիք որ եւ է ջանք ընեն Հայոց մէջ դաստիարակութեան ծաւալման, մեծ հոգատանին չմիջամտելու այդ ժողովրդեան կրօնին։ և զանոնք իրենց ազգային եկեղեցիէն բաժնելու հետամուտ չլինին ամենեւին, որովհետեւ Հայք սերտիւ յարեալ են իրենց հին պատմական եկեղեցւոյն անկախութեան, որ այն մեծ կապն եղած է, որով անոնք, դարերէ ի վեր օտար ազգաց և ցեղից մէջ ցիր ու ցան, կրցած են սակայն պահպանել իրենց ազգային ինքնութիւնն։ Արդ, Եպիսկոպոսին նամակը մեծ ուշադրութիւն հրաւիրեց Հայոց մէջ, և թարգմանուեցաւ անոնց լրագրերուն մէջ։ Այսոր վրայ, Հայոց Պատրիարքը ներս շնորհակալեաց պատասխան մը ղրկեց, որ կը կարծեմք թէ պիտի գնահատուի ամեն անոնց կողմէ, որք համակրութեամբ կը դիտեն այդ վաղեմի ցեղին մէջ դէպքերու տագնապալից և յարափոփոխ ընթացքն։

«Ահաւասիկ Հայոց Պատրիարքին նամակը, (Ֆրանսերէն).

«Պատրիարքարան Հայոց, Գումգափու, Կ. Պոլիս, 28 հոկտ. (Հ. Տ.) 1881.

«Սրբազան Տէր և սիրելի եղբայր ի Յիսուս Քրիստոս.

«Հայ լրագիրք հրատարակեցին ձեր առ Թայմզ ուղղած գեղեցիկ նամակն, ի մասին Դաստիարակութեան ի Հայաստան և օրհնեալ գործին Անդլիական Օժանդակ Միութեան, որ կ'առաջադրէ հանդանակութիւն բանալ ի նպաստ Հայոց Միացեալ ընկերութեանց 32 դպրոցներուն։

«Խորին գոհունակութեամբ կարդացի այդ նամակ, և կը փութամ ցերմ շնորհակալիքս յայտնել այն Քրիստոնէական ներողամտութեան ոգւոյն համար, որ կ'ոգեւորէ ըզձեզ, և այն ազնիւ համակրութեան համար՝ զոր ցոյց կուտաք մ[illegible] մեր ազգին։

[illegible] կը յիշեմ այն մտերմական խօսակցութիւնները զոր ի միասին ունեցանք երբեմն, և միշտ կը հիանամ այն աւետարանական քաղցրութեան վրայ, որոյ կնիքը կը կրեն ձեր խօսքեր և գրուածներ։

«Մաղթանքներ կ'ուղղեմ յերկինս ձեր թանկագին կենաց պահպանութեան համար, որ այնչափ օգտակար է Անգլիական մեծ Ազգին և մինչև իսկ Հայ ժողովրդեան։ Հաճեցէք ընդունիլ այս առաթիւ, Սրբազան Տէր և սիրելի եղբայր ի Յիսուս Քրիստոս, իմ խորին յարգանաց հաւատքն, և միանգամայն եղբայրական ողջոյնս։

Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ,
ԱՐԲԵԳԻՍԿՈՊՈՍ ՆԵՐՍԷՍ

Առ Գերապատիւ Եպիսկոպոս Ճիպրայիլի, Պէլ Վիւի օթեւան, Բան, Ֆրանսա։

Եպիսկոպոսն հետեւեալ պատասխանը ղրկաւ է, (Անգլիերէն).

«Բան, Ալբ Սէ[illegible]դիմ, Ֆրանսա 20 [illegible] 1881

«Սրբազան Տէր և Եղբայր ի Քրիստոս.

«Ի սրտէ շնորհակալ եմ Ձեր Սրբազնութեան բարեկամական նամակին համար։ Մեծ հաճոյք կը պատճառէ [illegible] կը հաւանիք այն տեսութեանց զորս մի քանի շաբաթ առաջ յայտնեցի առ Թայմզ ուղղեալ նամակի մը մէջ, վերաբերութեամբ այն եղանակին որով Անգլիացիք կրնան օգնել Հայկական Եկեղեցւոյ և Ազգին իշխանութեանց, կրթութիւն տարածելու Հայ ժողովրդին մէջ։ Որովհետեւ Անգլիայէն հեռի կը գտնուիմ այս պահուս, չգիտեմ թէ վերջերս կազմուած (Անգլիական) ընկերութեան կողմէ ինչ միջոցներ ձեռք կ'առնուին այդ գեղեցիկ գործին յառաջացման համար։ Մեծապէս ուրախ պիտի լինիմ եթէ որ եւ է կերպիւ կարենամ օգնել այդ կամ նմանօրինակ ուրիշ գործի մը յաջողման, յօգուտ ձեր պատկառելի եկեղեցւոյն և տառապեալ Հօտին։

«Այն սիրալիր ընդունելութիւն զոր ըրիք ինձ երկու անգամ, երբ զՁեզ Կ. Պոլսոյ մէջ տեսնելու հաճոյքն ու պատիւն ունեցայ, և օգտակար խօսակցութիւններն ու եղբայրական զգացմանց հաճելի փոխանակութիւնն որք մեր մէջ տեղի ունեցան այդ տեսակցութեանց պահուն, միշտ ներկայ են իմ մտածմանս։

«Անցեալ տարի մեծ տրտմութեամբ իմացայ Լորտ Բարնարվոնէն թէ դուք ծանրապէս հիւանդ եղեր էք։ Ի սրտէ կ'աղօթեմ առ Աստուած պահպանել ձեր կեանք, որ այնչափ թանկագին է ձեր եկեղեցւոյն և Ազգին, և տալ ձեզ և ձեր Հօտին իւր հայրական օրհնութիւն։

«Եմ, սիրելի Տէր, ձեր սիրալիր բարեկամ և եղբայր ի Քրիստոս։

Գ. Ռ. ՃԻՊՐԱԼԹԱՐ

00.24
00.20
4.00
8.00

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՎԻՃԱԿ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅՑ

Ամեն օր, ամեն շաբաթ որ կ'անցնի, Պատրիարքական հրաժարականին ետ առնուելու հաւանականութիւնը կը նուազեցնէ տակաւ առ տակաւ։ Վաւերական տեղեկութիւնք կը ցուցնեն թէ Ամեն. Ներսէս Սրբազանին և Բ. Դրան նախարարաց միջեւ երրորդ տեսակցութեան մը համար կարգադրութիւն մը չէ եղած ամենեւին, և արդէն երկրորդ տեսակցութիւնն ալ երրորդ մը ունենալու հասկացողութեամբ չէր վերջացած։ Հրաժարեալ Պատրիարքին բացատրութեանց կերպն ալ այնպէս եղած է, որ կրնայ ըսուիլ թէ նոր տեսակցութեանց հարկ չէ թողած։ Ամեն. Ներսէս Սրբազան ամեն բացատրութիւն տուած է իւր պատճառաբանութեանց վրայ, որք, ինչպէս ծանուցինք արդէն, ինն են թուով. բայց հոգ տարած է իմացնելու թէ ինք կը հրաժարի հրաժարելու համար միայն, անձնական վատառողջութեան պատճառաւ միայն։ Տեղական լրագիր մը կ'ըսէր անցեալ օր թէ Դատական նախարար ՃԷվտէթ փաշա Պատրիարքական փոխանորդ Բուսճուգլեան Գեր. Գէորգ վարդապետի հետ վերջին անգամ տեսնուած պահուն, փափաք յայտներ է իրեն (փոխանորդ Հօր) հետ շարունակելու Ամեն. Ներսէս Սրբազանին հետ սկսած բանակցութիւնները։ Բայց փոխանորդ Հայրը պատասխաներ է բնականաբար թէ Ամեն. Ներսէս Սրբազան յարուցեալ խնդրոց վրայ խօսելու իրմէ աւելի ձեռնհաս լինելով, նաև իւր հրաժարման պատճառները քան զայլ օք քաջ կշռելով, բաւարար է որ Ն. Սրբազութեան հետ սկսած բանակցութիւնք դարձեալ անոր հետ շարունակուին, եւ եթէ ստոյգ է այս պատմութիւն, կը ցուցնէ թէ կայսերական կառավարութիւնը կը շարունակէ մնալու ետ Պատրիարքին հրաժարումը սերտ կապակցութիւն ունի ներկայացուած պատճառաբանութեանց դրոյնհետ, և թէ այս վերջնոց մի նոր քննութիւնը կրնայ ազդեցութիւն ունենալ բուն իսկ հրաժարման խնդրոյն վրայ, զոր դուռը չընդունիր միշտ։ Այս տեսութեամբ, դիւրահասկանալի է որ բարձրագոյն բանակցոց մէջ փափաք մը կենայ ըսկըսուած բանակցութեանց շարունակման։ կը թուի սակայն թէ հրաժարեալ Պատրիարքն՝ իւր կամքէն ամեն ինչ ըսած լինելու համոզումն ունի, և ինչպէս նորէն Պատրիարքական պաշտօն վարելու փափաքող չէ, յիշեալ բանակցութեանց շարունակման ալ հետամուտ չէ ամենեւին։ Նա քաջուած կ'ապրի խաղաղի մէջ, և այնքան հոգ կը տանի յոյսեր չարթնցնելու իւր Հօտին մէջ, որ Ծննդեան Տօնին առթիւ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (կամ ուրիշ որ և է եկեղեցւոյ մէջ) Ս. Պատարագ մատուցանելու հրաւէրն իսկ չէ ընդունած։

Իրաց այս վիճակին մէջ, ի՞նչ պէտք է ընէ Ազգը։ Պիտի ընդունի՞ Ամեն. Ներսէս Սրբազանին հրաժարականը։ Եթէ պիտի ընդունի, ինչո՞ւ համար ժամ առաջ չենք աշխատիր Տեղապահի մը կամ Պատրիարքի ընտրութիւն կատարելու, որպէս զի վերջ գտնէ անիշխանութիւնն։ Իսկ եթէ չպիտի ընդունի, ինչո՞ւ համար պէտք եղած միջոցները ձեռք չեն առնուիր հրաժարականին յետս կոչումը դիւրացնելու՝ չըսենք կարելի ընելու համար։ Այսպէս կենալով, ո՛չ միայն Ծնունդը, այլ և Զատիկ մը կրնանք անցուցնել առանց Պատրիարքի, և եթէ Հայ Ազգն ինք փոյթ չտանի իւր գործոյ, ապահով պէտք է լինիլ թէ դուրսէն ո՛չ ոք փոյթ կը տանի։ Արդ, ինչո՞ւ չդումարուիր Ազգային ժողովն, որոշում մը տալու գործին։ Եթէ, ինչպէս ծանուցուեցաւ վաւերական աղբիւրէ, Միացեալ Դիւանք՝ որոց յանձնուած էր խնդրոյն շարունակութիւնն՝ երրորդ տեսակցութեան մը կը սպասեն, հիմա համոզուած պէտք է լինին որ այդպիսի տեսակցութիւն մը տեղի ունենալիք չունի, քանի որ կը յայտարարուի թէ այդպիսի կարգադրութիւն մը չէ եղած ո՛չ Ամեն. Ներսէս Սրբազանին հետ, ո՛չ ալ երկրորդ տեսակցութեանէն ետքը։ Միացեալ Դիւանաց պաշտօնն էր բանակցիլ Ծառը պատասխանատուութիւն մը կը հրաւիրեն իրենց վրայ, զասոնք գիտնալով հանդերձ այսչափ անգործ կենալով և ժողով չդումարելով։ Քուէարկուած բանաձեւէն կը տեսնենք թէ Միացեալ Դիւանաց պաշտօնն էր բանակցիլ հրաժարեալ Պատրիարքին հետ, և պարագային յարմար միջոցն ի գործ դնել ետ առնել տալու համար հրաժարականը։ Բանաձեւը չընդունիր այսպիսի յետաձգում մը, որպէս կը տեսնուի Միացեալ Դիւանաց կողմէ։ Սոքա կատարած են իրենց յանձնուած բանակցական պաշտօնն, և կը թուի մեզ թէ փոխանակ խնդիրն երեսի վրայ թողելու, լաւագոյն է ժողով դումարել մի նոր որոշում ստանալու համար։

Այն տոները զորս ամեն Նոր Տարի կը բերէ իւր հետ, վերջացած լինելով, ապահով ենք թէ Միացեալ Դիւանք խնդրոյն արդի վիճակի մէջ մնալուն պատասխանատուութիւնն ո՛չ ևս իրենց վրայ պիտի առնուն, և անմիջապէս ժողով պիտի գումարեն, որ Ազգային զգացմանց ու ճշմարիտ շահուց համաձայն որոշում մը պիտի տայ հարկաւ։ Եւ յիրաւի, խնդիրն անտարբերութիւն չվերցներ ամենեւին։ Եթէ խնդրոյ տակ եղած բանը Ներսէս Սրբազանին անձն է, այդ անձ սիրելի էր Ազգին, և ամեն օր կը տեսնենք թէ սիրելի է միշտ։ ուստի, լոկ Ազգին զգացումն յարգելով, նոր ջանքեր պէտք է ընել այդ սիրելի Պատրիարքը վերադարձնելու Ազգին։ Իսկ եթէ բարեհորոգմանց խնդիրն է, կիլիկիոյ կաթողիկոսական [illegible] կարևորութիւն ունին Ազգին համար, ադոնք ալ Ազգին խնդիրներն են և ո՛չ թէ այս կամ այն Սրբազանին։ Ասոնց և ոչ մին պարագային պէտք է թողուլ, ասոնց և ոչ մին անոր ու ասոր մասնաւոր բանակցութեանց ելքին պէտք է յանձնել։ Վերջապէս, աւելի պարկեշտօրէն պէտք է հասկընանք Ազգին շահերն, և նուազ անձնասիրութեամբ հոգ տանինք անոնց, երբ որ և է կերպիւ մեր կաթոլիկ ու գործողութենէն կախում ունին։ Երեսփոխական ժողովն իւր մէկ բացայայտ պարտականութիւնը պէտք է կատարէ անյապաղ, և պէտք է թողլ տալ անոր կատարելու զայդ պարտականութիւն։ Հիմակ որ, ինչպէս ըսինք, աօներն ու հանդէսները վերջացած են, տեսնե՛նք Ազգային դիւանաւոր Մարմիններն ի՞նչպէս պիտի հասկնան իրենց պաշտօն այսպիսի տագնապալից պարագայներու մէջ։

Բ. Բ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

1881—1882

(Շարունակութիւն)

ԻՏԱԼԻԱ բաւական յուզեալ անցուց 1881 տարին, ի ներքուստ սահմանադրական խնդիրներու, յարտաքուստ Թունուզի խնդրոյնը զբաղելով։ Սահմանադրական խնդրոց մէջ նշանաւոր է Իտալական ժողովրդեան ընտրական իրաւանց ընդարձակումն, որով այսուհետև Երեսփոխանաց ժողովն աւելի ճշդութեամբ պիտի ներկայէ երկրին հանրային կարծիքն։ Իտալացիք Թունուզի կողմը Ֆրանսացւոց յարձակողական ընթացքն իրենց բացայայտ իրաւանց՝ բռնաբարումը նկատեցին, և մեծապէս վշտացան։ Ժողովուրդ և կառավարութիւն՝ իրենց գիտցած ձևերով յայտնեցին իրենց դժգոհութիւն, և հակաֆրանսական զգացումն ընդհանուր եղաւ, տեղ տեղ ալ կռիւներով երեւան ելաւ։ Բայց առ այժմ դժուար է գուշակել թէ այդ զգացում մինչև ո՞ր աստիճան, կամ ո՞րչափ ժամանակ ազդեցութիւն պիտի ունենայ Իտալական քաղաքականութեան վրայ։ Ճշմարտութիւնն այս է գուցէ, թէ ցո՛ր չափ Ֆրանսացիք Թունուզ մնան, ո՛չ Ֆրանսա պիտի կրնայ վստահիլ Իտալական բարեկամութեան, ո՛չ ալ, յիրաւի, բարեկամութեան պէս զգացում մը ցոյց պիտի տրուի Հռոմի կառավարութենէն առ Բարիզի կառավարութիւնն, կամ, աւելի ճիշդ խօսելով, Իտալիոյ ժողովուրդէն առ Ֆրանսայի ժողովուրդն։ Միւս կողմէ, անցած տարւոյն մէջ, ազատական ոգին շատ յառաջդիմութիւն ըրած լինելու կը թըուի Իտալիա. բայց Հռոմի Պապին դէմ ուղղուած նախատական ցոյցերը թերևս ո՛չ այնչափ ճշմարիտ ազատամտութեան, որչափ անմիտ և զեղծ անկրօնութեան մը հետևանքն էին։ Դիտելի է սակայն որ Հռոմի խնդիրը վերստին յուզուեցաւ, և Իտալական կառավարութիւնն, օտար միջամտութեան առաջքն առնելու համար, խոհեմութիւն համարեց ինչ ինչ տնօրէնութիւններ ծրագրել։ Ներքնապէս, 1881 տարին նը պաստաւոր եղաւ Իտալիոյ նաւագին և ցամաքային զօրութեանց աճման, կամ աճելու հաւանականութեան, ըստ որում երիտասարդ թագաւորէն մինչև յետին քաղաքացին՝ զիտալիա զօրացնելու և ճշմարտապէս մեծ պետութեանց կարգն անցուցնելու փափաքոյ են, և այս մտօք կարեւոր միջոցներ ի գործ կը դրուին։

ՍՊԱՆԻԱ խաղաղապէս հետեւեցաւ իւր ներքին բարգաւաճման գործին, առանց խառնուելու Եւրոպական խնդրոց, և հիւսիսային Ափրիկէի դէպքերուն ալ մի շատ [illegible] Տարւոյն առաջին ամիսներուն մէջ, Պահպանողական նախարարութիւն մը տապալեցաւ ի Մատրիտ, և մի Ազատական նախարարութիւն իշխանութեան անցաւ, առանց մեծ յուզման, և իւր պաշտօնավարութիւն ելմտական և քաղաքական տեսակէտներով նպաստաւոր եղաւ երկրին։ Ընդհանուր ընտրութեանց արդիւնքը կառավարական կուսակցութեան զօրութիւնն աւելցուց, ըստ որում Սպանիական խորհրդարանին մէջ նախարարական կուսակցութիւնն այժմ 5—6 պատիկ աւելի է Պահպանողականաց և Հանրապետականաց միացեալ թիւէն։ Նշանակելի դէպք մ'է որ այդ ընտրութեանցմէ շատ առաջ, արքայական կուսակցութեան մը նախկին գլուխն՝ ապըստամբապետն Տօն Քարլոս՝ Սպանիական կառավարութեան խնդրանօք արտաքսուեցաւ Ֆրանսայէն։ Սպանիոյ և Անգլիոյ միջև դարաւոր բարեկամութիւնն, որ Նարոլէոն Ա. նոյ դէմ Անգլոյ-Սպանիական բանակներու մղած ճակատամարտներէն ցայսօր կը տեւէ, ամրապնդեցաւ 1881 տարւոյ մէջ ևս։ Անգլիոյ թագուհւոյն կողմէ յատուկ դեսպանի մը ձեռամբ Ծընրակալի թանկագին պատուանշանին ու համազգեստին առաքմամբ առ երիտասարդ Ալֆոնս թագաւորը Սպանիոյ։ Այսու հանդերձ, Սպանիական ժողովրդեան մէկ մասն աւելի իւր հայրենասիրութեան քան թէ քաղաքական հաշիւներու անսալով, զձիպրալդար Անգլիայէն ետ առնելու հին խնդիրն յուզեց։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ Հելլենականութեան հայրենասիրական բաղձանաց մէկ մասին կատարումը տեսաւ 1881 տարւոյն մէջ, իրեն հետ միացընելով զԹեսալիա, պատմական հարուստ և բերրի դաւառ մը, 300 հազար բնակիչներով։ Բայց Հելլենական խնդիրը, մինչև որ այդ լուծման յանգեցաւ, քիչ յուզում չպատճառեց Ցունաստանի մէջ և Ցունաստանէն դուրս։ Այժմ, փոյթն ապագայ մը կը կենայ Հելլենաց առջեւ, որք սակայն կուսակցական կռիւներով կ'անցունեն իրենց ժամանակին մեծ մասն։ Աթէնքի մէջ շատ լաւ բաներ կան անուշտ, բայց չափէն աւելի քաղաքագէտներ, փաստաբաններ և կուսակցութեան գլուխներ կան, և ազգին մտաւոր ոյժերուն մի մեծ մասն անօգուտ կերպիւ կը վատնուի։ Ցունաստանի խորհրդարանն այժմ 245 անդամէ կը բաղկանայ, որոյմէ 103ը նոր անդամներ են, 35ն իրը ներկայացուցիչ վերջերս Ցունաստանի թողուած գաւառներուն։ Ընտրութիւնք դեռ նոր վերջացած լինելով, նախարարականք և անոնց հակառակորդք հաւասարապէս կը պնդեն թէ մեծամասնութիւնն իրենց կողմն է(*)։ Դիտելի է սակայն թէ նոր գաւառներէն ընտրուած երեսփոխանք կուսակցեցեն արդի նախարարութիւն, որոյ օրով միացաւ Թեսալիա Ցունաստանի հետ։ Հելլեն ազգն այժմ երիտասարդութեան ամեն նշանները կը կրէ իւր վրայ։ Իւր յառաջդիմութիւնք և իւր թերութիւնք երիտասարդութեան յառաջդիմութիւններն ու թերութիւններն են։ Երբ այդ երիտասարդ աճի տարիքով և փորձառութեամբ, Հելլենականութիւնն իւր նախկին փառաց արժանի օրեր տեսնելու չափ կարևոր դերք մը պիտի ստանայ Եւրոպական պետութեանց կարգին մէջ։ Զօրութիւն մը կայ հոն, Պալքանեան թերակղզւոյ մէկ ծայրն։ երբ ժամանակը շարժման մէջ դնէ զայն, այդ դէպ և դիւցազանց երկիրն ուրիշ կերպիւ նշանաւոր հրաշալիք պիտի արտադրէ։ Ցունաստան արդէն վերականգնեց իւր ելմտական վարկ, և երբ վերականգնէ իւր քաղաքական վարկն ալ, աւելի քիչ զբաղելով քաղաքականութեամբ և աւելի ոյժ տալով իւր ներքին բարգաւաճման, ընդհանուր համոզում մ'է որ իւր յառաջդիմութիւնք ուրիշ որ և իցէ Եւրոպական ազգի յառաջդիմութիւններէն աւելի պարզ լինին։

(Մնացեալը ԼՂԼԷ.) Բ. Բ.

ՎԱՆՕՐԱՅՔ

Բ.

(Շար. Ե. վերջ.)

Այս նպատակը իրականացնելու հիմնական կանոններն և պայմաններն ալ ասոնք են.

Ա. Իւրաքանչիւր վանք յատուկ և ամբողջական հաստատութիւն մի լինելէ պիտի դադրին։

Բ. Փոքր վանքեր իրենց յատուկ կերպարանը կորսնցնելով մեծ վանքերու իրը յարակից և կալուած պիտի նկատուին։

Գ. Իւրաքանչիւր դաւառի կամ վիճակի մէջ շէնքովը և դիրքովը յարմար գլխաւոր վանք մը իրը կեդրոն պիտի նշանակուի վերոյիշեալ հաստատութիւններէն մին ընդունելու։

Դ. Որոշեալ հաստատութեան պէտքին և զարգացման կարևոր եղածին չափ կալուած և հասոյթ պարունակող մանր վանքեր անոր իրը յարակից պիտի նշանակուին։

Ե. Այս կերպով որոշեալ վանքերէից չընչանակը յատուկ վանական վիճակ մը պիտի նկատուի սեփհական վանահօր կամ առաջնորդի մը նախագահութեան ներքև։

Զ. Վանահօր քով իրը անմիջական պաշտօնեայ քանի մի հատ եկեղեցականներ պիտի գտնուին։

Է. Ներքին վարչութեան և հաշուեկալութեան համար կազմուած տնօրէն ժողովը խառն պիտի լինի եկեղեցական անդամներէ և գաւառական վարչութեան կողմէն նշանակուած հոգաբարձութիւններէ։

Ը. Յիշեալ Տնօրէն ժողովը պատասխանատու է առաջի գլխաւոր (կամ արքեպիսկոպոսական) գաւառի վարչութեան և ընդհանուր ժողովոյն։

Թ. Գաւառական վարչութիւնը և երեսփոխանութիւնը պատասխանատու են առաջի ազգային կեդրոնական իշխանութեան՝ իրենց գաւառին մէջ հիմնեալ հաստատութեան տեսակին պահպանութեան և զարգացման համար։

Ժ. Ամեն գաւառ նոյն տեսակ հաստատութիւններէ մի մի հատ չը պարունակելով. եղածները բոլոր գաւառաց համար հաւասարապէս սահմանեալ են. իսկ երբ նոյն տեսակէ երկու կամ առաւել հատ լինին, մարթ է իւրաքանչիւրին թըւով և որոշեալ գաւառներ յատկացնել։

ԺԱ. Իւրաքանչիւր հաստատութիւն իւր տեսակին մէջ գոնէ 100 կամ 150 անձ պահպանելու բաւական պիտի լինի իւր ամեն պայմաններով. իւր բաւականութիւնը պիտի որոշուի, որ առաւելն ընդունելու պարտաւոր չլինի։

ԺԲ. Կեդրոնական իշխանութիւնը որոշեալ և ընդհանուր հրահանգներով միանգամ ընդ միշտ պիտի սահմանէ գաւառական փոփոխ յարաբերութեանց կանոնները։

ԺԳ. Աւելի մանր և մասնաւոր կէտերը յատուկ կանոնագիրներու նիւթ պիտի լինին։

Չեմ կարծեր երբէք թէ օրինաւոր և ուսումնասիրեալ ծրագիր մ'են է ներկայացս, այլ միայն գաղափար մը զոր միահետ գրչաւ ուղեցի առաջարկել։

Եթէ երբէք յօդուածոյս հրատարակութիւնը, հրատարակութեան օրէն անդին կեանք ունենայ, և եթէ ընթերցողք, խորհրդածողք և խմբագիրք արժան դատեն սոյն առաջարկութիւնը քննել, և անոր լաւը կամ յոռին, թերին կամ անթերին յառաջ բերել, պատրաստ եմ և ես նորէն սոյն կէտին վրայ դառնալ, միտքիս գաղափարները աւելի պարզել, գործնական կերպերը բացատրել, տեղեկութեանց ճնցորդը յառաջ բերել. և եթէ հարկ լինի, մինչեւ իսկ վանօրէից այժմեան կացութեանց վրայ տեսութիւններ առնել։

Կէտ մը կայ որ պէտք է բոլոր Հայ սիրտերը գրգռէ։ Միացեալ ընկերութիւնք, Արուեստասիրաց ընկերութիւն, Տնտեսական միութիւն, և այլ շատ մը նորակազմ մարմիններ նորանոր հասոյթներ ստեղծելու կը քրտնին։ Դիւրագոյն չէ՞ արդեօք պատրաստ հասոյթները իրենց մեռեալ վիճակէն կենդանութեան վերածել։

Գեր. Դիմաքսեան Երզնկայի վանքերէ մէկուն մէջ երեսուն աշակերտ պահպանելու համար ամեն կողմ կը դիմէ և կը թախանձէ և կը յուսնի, մինչ իւր աչքին տակ Երզնկայի միւս ՈՒԹ վանօրէից հասոյթները քանի մի անձանց որովայնը կը պարարեն եղեր։

Գեր. Ռուբինեան Երկրագործական վարժարանի մը համար երեք տարի Ռուսաստան կը թափառի, մինչ նոյն արդիւնքը յառաջ բերելու համար բաւական էր Տարօնոյ երկու երեք վանքերը իրարու խառնել։

Ամեն. Խրիմեան Վարագի մէջ երկրագործական վարժարան մը հիմնելու համար բոլոր իւր համբաւով և ազդեցութեամբ կը մրցի և դեռ չյաջողիր, մինչ Վասպուրականի հարիւրի մօտ վանքերը Բրդաց կամ Բրդանման Հայոց, չըսեմ վարդապետաց աւարաբաժին են եղած։

(*). — Ըստ նորագոյն տեղեկութեանց, ընդդիմադիր կուսակցութիւնն, որոյ գլուխն է Պ. Թրիքուբիս, մի թեթեւ մեծամասնութիւն ստացած լինիլ կը թուի նախարարական կուսակցութեան վրայ, որոյ գլուխն է, ինչպէս գիտեն ընթերցողք, Պ. Քումունտուրոս։ Վէճի նիւթերը գլխաւորապէս ներքին, գրէթէ առտնին, հանգամանք ունին։ Նախարարութիւնը կ'ամբաստանուի թէ ապօրէն միջոցներ գործածած է իւր ընտրելեաց ընտրութիւն յաջողցնելու համար։

Արուեստասիրաց ընկերութիւն Ս. Առաքելոց վանքին մէջ հիմնուած վարժարանը վիժածի պէս լքած և պարտքերը ճանչնալու չափ բողութիւն չունի, մինչ Հայաստանի վանքերով տասն հատ եղող գործնական վարժարան բանական նեղութիւն չէր պատճառեր։

Միացեալ Ընկերութիւնը վարժապետանոցը փակել կ'տուրի։ և ազգը վարժանոցի կորուստը կ'ողբայ, մեծ ազգ, Գլակ, Երիզա, Կարողէն լոկ վանքապատմութիւններու միաւորութեամբ վարժապետանոց պահել։

Այլ բաւ է, վան-զի ցաւալի բաներ պիտի լինին։ Լիքերս, և որպէս զի բան հատ լինիմ, ամենէն մեծ ցաւայտնեմ՝

Ինչ որ առաջարկեցին կողմն ինձ դիւրին կ'երևի մինչև կ գործոյ և ձեռնարկատասանատութեան լրկուելէ մ կասիր, մէկ կէտ հայն կայ զիս կը չփոթէ։ Ի՞նչ պիտի նեմք որ ամէն մի վ մէջ որացեալ վարդապետ, քանանները և աշխատան վարապետները իրենց յարենական առանգութիւն կուած տերէ կարող լինիմ ձեռացնել, անական հասոյթն ազգին վերադարձնել, և նց լարելիք ազար ու մէկ որոթներուն մէջ ահիլ կամ հանել դժուարութեանց առջև չլիլ։ Կան որ որդւոց որդի հանայութիւն ամ վարդապետուն կ'առնուն, ոպէս զի ժառանգական իրաւունքը չկորսնցնեն։ Ինչպէ՞ս պիտի նեմք նաև որ քանեմք այն դրութիւնն, որով չական արդեանց մեծ մասը օրան հիւրերու և օնական ուխտաւորներու փորը չտացնելու կը առային առանց ոխտարձ տի։ կարծողներ ան որ վանքին նպատակը այս որմերթ ընդմերթ ժողովուրդը ...թայ ...ի։

...դրութեանց դէմ ...ԺԴ ...։ և փութով, ...ոնչիլ հա... ն զմիւսն ...ամէն օր որ ...ե ազգ... և ...ում կ'անցնի, գումար մը կը ...նայ ազգային արկ... ...ալ ...ին։ ...մը ազգային յա... ...։

Զկայ դժուարութի... ...որ... ...ը և արդարութեան առ... ...ին ...ին և մեզի պէտք եղածնե... ...այս հիմանց վրայ հաստատուած...

...թող ունենանք փութով և ան... ...ղաղ։

...։ Ազգու և կատարեալ օրէնք ...ղեդրոնական ընդհանուր ժողով։

...։ Արթուն հսկողութիւն կեդրական իշխանութեան կողմէն։

...։ Աչխոյժ ձեռնտուութիւն և ...ակցութիւն գաւառական վարութեան կողմէն։

...։ Անձնուէր աշխատութիւն երերի այցելու որոշուելիք եկեղակաց կողմէն։

...ու ահա դժուարին կարծ... ...ը միւրին կը դառնայ։ Տ.

ԼՈՒՐԵՐ

ԱԻԿԱՍԻԱՅԷՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

(ԼԻՄՀԱՅ ԼՐԱԳՐԵՐԷ՝ ԱՂՈՒԱԾ)

Քաջ լրագիրը լսէ որ դիտութիւն կայ հրատարակել Թիֆլիսի մէջ այրերէն շաբաթաթերթ «Արշալոյս» անունով Ա. Յովհաննիսեանի խմբագրութեամբ։

Քաջ լրագրում կարդում ենք որ արշալոյսը լիտաւորութիւն ունի մեր Թիֆլիսում հասցէների գրասենեակ (էժի սոլ)։ Այսեն մեծ քաջալերութիւն տեսակ հիմնարկութիւն այ անհրաժեշտ է մի բազմարդ քաղաքի համար։ Ցոյս ունենք ...ելի մանրամասն կերպով ծանօթացնել մեր ընթերցողներին այդ օգտակար հիմնարկութեան հետ։

Դեկտ. 11/23 թուով կը գրեն Վերին–Ագուլիսէն.

«Մշակի» 203 համարի մէջ տպված նամակը, որի մէջ նկարագրել էր Կ. Պոլսի (Քալֆայեան, Խասգիւղի) Որբանոցի թշուառ ու անմխիթար դրութիւնը, և որով հրաւիրում էր Ռուսաստանի Հայերին օգնել յիշեալ Որբանոցին, —մեր ուսումնարանի օրիորդաց սրտերի մէջ մի ցաւակցական եռանդ ձգեց, և բարձր դասատան աշակերտուհի Օր. Սաթինիկ Աղամիրզեանցը, ցանկանալով օգնել իր որբ քոյրերին, հանգանակութիւն բացեց, և, ինչպէս լսում է, արդէն երեսուն ռուբլի փող է ժողովել։ Այս գեղեցիկ ձեռնարկութեան համար թէ օրիորդների և թէ մանաւանդ Օր. Աղամիրզեանցի մարդասիրական վարմունքը խորին համակրութեան արժանի է։

Աւելորդ չեմ համարում հաղորդել մի դէպք, որ այս բոլորին զրաղեցրել է մեր հասարակութեանը։ Մեր դպրոցների կրօնուսոյց վարդապետը, լսելով, որ օրիորդները կարդում են «Ռոբինզոն» և «Անահիտ», խստիւ հրամայում է առնել նրանցից այդ գրքերը և կամենում է պատռել, մի և նոյն ժամանակ, սպառնալով որ նրանք միւս անգամ չը համարձակվեն այդպիսի վնասակար գրքերը կարդալու։ Այդ բաւական չէ, քանի օրից յետոյ կրօնուսոյցը մտնում է դասատուն, բերելով իր հետ «Արարատ» ամսագիրը ու բաժանում է օրիորդներին, ասելով. «ուզո՞ւմ էք բան սովորել, ահա այս պատուական ամսագիրը կարդացէք»...

Բայց ի՞նչ է անում հոգաբարձութիւնը, ինչ է անում տեսուչը, մի՞թէ կարելի է այնքան թոյլ գտնվել, որ «Արարատը» ուսումնարանի մէջ իբրև ընթերցանութեան գիրք ընդունվի։ Ողորմելի՛ ուսումնարան։

Ուսումնարանի կամ հոգաբարձութեան մասին երբ մի բան է գրվում լրագիրներում, հոգաբարձուք սաստիկ նեղանում են, իսկոյն չտապում են պատասխանել, իրանց արդարացնել, չը նայելով, որ միայն իրանք են մեղաւոր և ոչինչ սուտ բան չէ գրված։

Հոգաբարձութիւնը բոլորովին ուշադրութիւն չէ դարձնում աղքատ դասի օրիորդների հագուստի վրա։ Այժմեան անտանելի ցրտին նրանցից շատերը տաք ոտնամաններից և հագուստից զուրկ են։ Ո՞ւր մնաց Տիկին Թ. Արարխանեանցի յօգուտ աղքատ աշակերտուհիների նուիրած 300 ռուբլի փողը և ինչո՞ւ հոգաբարձութիւնը օգուտ չէ քաղում այդ գումարից։

Ո՞ւր մնաց աղքատաց 3000 ռուբլու հաշիւը։ այդ գումարը չահեցողութեան համար բանկո՞ւմն է գտնվում, թէ մասնաւոր անձանց մօտ է դրված։ Հրաւիրում եմ Պ. Պ. հաշուառների ուշադրութիւնը այդ գումարի վրա։

Զգլարէն (Կաւկասեան լեռանց միւս ... Թէրէք գետին վրայ) կը գրեն կողմը, ... 11/26 թուով.

Դեկտեմ... ամբողջ Ղզլարի ժողովուրդ թէ... Հայեր են, ... գլխաւորաղովուրդ Հայեր են, ... ապում են ... ծութեամբ. պէս ... զարգ... ...ած այս բարմունք... կարելի է գըտ... ...ել, ... շատ ունևոր մարդ, որ նէ... ...նայ. մի խօսքով՝ այդ գործ... ...ը այնպիսի մեծ նշանակութիւն Ղզլարի համար, որ առանց նո... ...ն ոչ մի օր նա չէ կարող գոյութիւն ունենալ։ Բայց հանգամանքները այնպէս են փոխվել, որ չուտով ժողովուրդը հարկադրված կը լինի թողնել այս պարապմունքը։ Այն երկիրը, որը համարեա առանց աշխատանքի տալիս է ամենայն տեսակ բարութիւն, ինչպէս մի շնգկաստան, չուտով ամայի պէտք է դառնայ Հայերի ձեռքում, եթէ օտարները չը գան մշակելու և օգտվելու։ Զարմանալի մարդիկ են մեր Հայերը։ Նորանց անհաշտութիւնից և անտարբերութիւնից օտարները միշտ օգտվում են։ Եւ յիրաւի Ղզլարի այգեգործութիւնը ժողովրդի անհաշտութիւնից և անտարբերութիւնից չուտով կամ կոանտարբերութիւնից չուտով կամ կոչընչանայ, կամ կանցնի օտարների ձեռքը։ և այն ժամանակ մենք Հայերս խելքի կը գանք, բայց ուշ կը լինի։

Ղզլարը տալիս է տարէնը մինչև 500,000 վեդրո գինի, բացի սպիրտից։ ի՞նչ ահագին հարստութիւն, որից մենք Հայերս չենք կարողանում օգտվել։ Այս ամբողջ գինին առնում են տեղիս Հայ վաճառականները խեղդելով մինչև կոկորդը խեղճ այգետէրերին և տանում են Նիժնի տօնավաճառ։ բայց այստեղ այնքան ինտրիգաներ են գործ ածում միմեանց դէմ, որ ըստ հերթին իրանք ևս խեղդվում են Մոսկվայի վաճառականներից։ այսպիսի վարմունքից գինու գինը այնքան ցած է ընկել, որ այժմեան մշակի և հացի թանգութիւնը անկարելի է անում այգեգործութիւնը և եթէ դա մինչև այժըմ գոյութիւն ունի, այն էլ սպիրտի օգնութեամբ, որը ստացվում է հասարակ տեսակ գինուց և իսողի ճանճից։ բայց լաւ կայ, որ այդ սպիրտի ակցիզը աւելանալու է հինգ անգամ, ինչպէս հարաւային կովկասում։ Եթէ այս լուրը կը հաստատվի, այն ժամանակ համարձակ կարելի է նախագուշակել Ղզլարի այգեգործութեան վերջը։ Ցաւում է մարդու սիրտը տեսնելով որ այդպիսի մի հարուստ երկիր պիտի ամայի դառնայ մեր անհաշտութիւնից։ Ժամանակը չէ արդե՞օք զարթնել քնից քանի որ օտարները մեր ձեռքից չեն խլել բոլորը։ միանանք և ոյժերս ժողված գործենք։ հարստացնենք համ երկիրը, համ մեզ։

Ռոստէ Ռոստէնէ լրագիրը ասում է։ «Շատ անգամ արդէն քննվեցաւ այն հարցը թէ հարկաւոր է ժողովրդական դպրոցներում մտցնել արուեստների ուսումը։ Այժմ, ինչպէս լսում ենք, այդ հարցը նորից քննվեցաւ ազգային լուսաւորութեան մինիստրութեան (Հանրային կրթութեան) ուսումնական մասնաժողովի մէջ։»

Երեքշաբթի օր, դեկտեմբերի 22 ին, (Տփղիսի) Արծրունու թատրոնում կօնցերտ կար բարեգործական նպատակով, որին մասնակցեց ռուս իգական քօրը, պ. Յեյտլինի առաջնորդութեամբ։ Այդ քօրը որ բաղկացած է 12 կանանցից և 6 տղամարդուց, աւելի լաւ է երգում բուն ռուս երգերը, քան թէ եւրոպական եղանակները։

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ Ի ԳԱՏԼԳԻՒՂ

Կիւրակէ օր յունվար 3, տեղի ունեցաւ Գատըգիւղի Արամեան վարժարանի եռամեայ քննութեանց մրցանակաբաշխութիւնը ի ներկայութեան Պատ. Թաղ. խորհրդոյ, Հոգաբարձութեան, և մի քանի ուսումնասէր ծնողաց։ Հաղէսն սկսաւ երգով մը, յետոյ վարժարանին տնօրէնը յառաջադէմ և յետադէմ աշակերտները կոչով հանդիսականաց ներկայացուց մրցանակաբաշխութիւնն սկսա մերթ ընդ մերթ եւրոպական ազգային երգերով ընդմիջուելով։

Ամենէն աւելի յառաջադէմ տեսնուած աշակերտացանուանքն են Տիրան Մարտիկեան կարապետ Աղասի, Տիգրան կմարական, Տիգրան Թիւրապեան Պօղոս Բարսեղեան, Պետրոս Համամճեան, Գառնիկ Մանուկեան (բարձրագոյն կարգերէն) Արմենաք Խաչատուրեան, Հրանտ Թումանեան, Պետրոս Աթանասեան, Վաղարշ Թագուորեան, Լեւոն սհպետերեան, Լեւոն Բարսեղեան Սարգիս Փելոնեան, Երուանդ Վարդանեան, Խաչատուր Պլբիանեան, Տիրան Աղասեան, Արմակ Կիւլպէնկեան, Լեւոն Զամբերանեան, Գառնիկ Կիւլպէնկեան, Յակոբ Փափազեան, Ննիկ Ա...ելիսմեան, Երուանդ Բոնչեկիւլեան։ Աղջկանց կողմանէ յառաջադէմ աշակերտուհեաց անունքն են, Փառանձիմ Խանճեան, Հայկանոյշ Մանուկեան, Զապէլ Հարենց, Թիրզա Մարտիկեան, Մարիցա Կիւլպէնկեան, Սրբուհի և Եւգինէ Աղասի, Մարգարիտ Կիւմիւշեան, Վերոն Նիկոդիմոսեան, Փառանձիմ Նագաշեան (բարձրագոյն կարգերէն), Զապէլ Խոնչէկիւլեան, Արուսեակ Աբիսոմեան, Արուսեակ Շիրազեան, Իսկուհի Պէշիրեան, Սաթինիկ Փափազեան, Նոյեմզար Մանուկեան և Խարուհի Սէֆիէրեան։

Յետ մրցանակաբաշխութեան, Մելիքեան էֆէնտի աշակերտաց մի քանի յորդորներ խօսեցաւ Տընօրէնն եւս շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականաց, և հնդէսը վերջացաւ երգով մը, լաւ պատուրութիւն մը թողլով հաղթականեր սակաւաթիւ՝ բայց էտ խմբերին վրայ։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻՔ

Գերմանացի աշխարհագիր մը այլ և այլ երկիրներու աշխարհահամարը խնամով քննելով գտած է որ երկրիս բնակչաց թիւն է հիմա 1,445,923,000 կամ՝ 16,778,000 աւելի քան զոր էր երբ քառորդ դար առաջ։ Վերոյիշեալ թիւէն 834,707,000 կ'ընծայէ Ասիոյ, 315,929,000՝ Եւրոպայի, 205,679,000՝ Ափրիկէի, 95,105,000՝ Ամերիկայի, 4,121,000՝ Աւստրալիոյ և Բոլինեզիոյ, և 82,000 բեւեռային երկիրներու։ Գերմանիա ունէր 1877 ին 43,943,000 բնակիչ, Աւստրո–Հունկարիա 1870 ին՝ 38,000,000, Գաղիա 1876 ին՝ 36,900,000, և Եւրոպական Ռուսիա՝ 87,900,000։ Ասիոյ մէջ Չինու մակերեւոյթն է 7,383,750 քառակուսի մղոն, և բնակչաց թիւն է 434,600,000։ Ճաբոն ունի 34,300,000 բնակիչ, և Բրիտանական Հնդկաստան 240,200,000։ Ափրիկէի բոլոր տարածութիւնը կը հաշուուի իբր 18,364,375 քառակուսի մղոն, որոյ աւելի քան երիր մասն է անապատ, և հինգերորդ մասը միայն՝ մշակելի։ մինչ բեւեռային երկիրներէն, որոց տարածութիւնը կը կարծուի 2,411,875 քառակուսի մղոն, իսլանտ ունի 72,000, և կրինլանտ՝ 10,000 բնակիչ միայն։

Եգիպտոսի կառավարութիւնը Գահիրէի հիւանդանոցային կողմն ընդարձակ գետին մը տուած է Գերմանացի սարկաւագուհիներու հիւանդանոց մը կառուցանելու։ Հաշիւ կ'ըլլայ թէ հիւանդանոցի շինուելեան ծախք պիտի ըլլայ 6,000 լիրա, և կահուց և կաղմածոց համար 2,000 լիրա։ Գահիրէ բնակող Գերմանացիք, Զուիցերացիք, Ամերիկացիք և Գաղիացիք կ'օգնեն այս ձեռնարկութեան, և արդէն հանգանակած են 2,500 լիրա։ Պատանանիկ է նախագահ հիւանդանոցի համար ստակ հաւաքող յանձնաժողովոյ։

Կիպրոսի բնակիչք Անգլիական կառավարիչին առաջարկութիւն ըրած են կազմել տեղացիներէ բաղկացեալ օրէնսդիր ժողով մը, և կառավարիչն այս առաջարկութեան հաւանութիւն տուած է սա պայմանաւ որ Անգլիական կառավարութիւնը հաստատէ զայն։ Այս օրէնսդիր ժողով պիտի ունենայ 18 անդամ, որ պիտի ըլլան կիպրոսի Մահմետական և Քրիստոնեայ բնակիչներէն ըստ թուոյ իւրաքանչիւր ժողովրդեան։ Նաև ընդունուած է որ թէ Յունարէն և թէ Թուրքերէն լեզուները գործածուին դատարանաց առջև, և բոլոր ատեանը բաղկանայ երկու Քրիստոնեայ և մէկ Մահմետական անդամէ ընդ նախագահութեամբ Անգլիացւոյ մը։ (Ա-Եր-Բեր)

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

. . . Խմբագիր,

Յառաջիկայ Սուրբ Ծննդեան Տօնի առթիւ միմեանց այցելութիւն տալու հարկէն ազատ մնալու համար հետեւեալ Մեծապատիւ անձինք բարեհաճած են Ազգային Հիւանդանոցի մէկ մէկ յատուկ նուէր շնորհել, զոր հրատարակելիդ խնդրելով

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Հիւանդ. Հոգաբ.

Ատենադպիր — Ատենապետ

Յ. Ֆէնէրճեան — Մեր. Յակոբեան

1882 յունվար 2

	Մէճիտիէ
Յովհաննէս Կիւմշեան	5
Խ. Ա. Հաճեան եղբարք	5
Կարապետ Շամտանճեան	1
Ոմն	1
Գրիգորիս Մէրտինեան	1
Գրիգոր Էվրէնեան	1
Եղիա Շահպազ	1
Ա. Մէրեէմ-գուլի	1
Կարապետ Ինճիճեան	1
Ոմն	1
Կարապետ Թիրեաքեան	1
Բարսեղ Ղ. Մանուկեան	1
Խաչիկ Խօրասանճեան	1
Սերովբէ և Սարգիս Կիւլպէկեան	10
Ստեփան Կամացուկեան	1
Պալիկ Քալշինոֆ	1
Գրիգոր Քըռբքճեան	1
Գառնիկ Սարգիսոֆ	1
Գ. Կիւմիւշճեան և եղբարք	2
Պօղոս Գաբրիէլեան	1
Բարսեղ Ղազարոսեան	1
Միհրան Յովակիմեան	1
Կարապետ Հազարեան	1
Գառնիկ Յովակիմեան	1
Գարեգին Յ. Մէլիքեան	1
Պօղոս Էքսէրճեան	1
Մանուկ Մ. Մանուկեան	2
Մատթէոս և Արիկ Ունճեան	5
Տիգրան Բարաղամեան	1
Ռուբէն Թաղուորեան	1
Ճանիկ Սէֆէրեան	2
Մարտիրոս Հարենց	1
Եղեկիէլ Մոստիչեան	1
Համբարձում Կիւմիւշեան	2
Խաչիկ Կամսարական	1
Սարգիս Զըպուքճեան	1
Համբարձում և Յակոբ Մաղպուլեան	2
Թովմաս Եսայեան	2
Մանուկ Արղեան	1
Յովհաննէս Քէրէստէճեան	1
Միքայէլ Մատթէոսեան	2
Կարապետ Էգնայեան	1
Յովհաննէս Քէլէկեան	1
Պետրոս Յ. Թիւրապեան	1
Տիգրան Մանուկեան	1
Գրիգոր Նաքքաշեան	1
Յարութիւն Գրնաճեան	1
Քիւշիւքեան եղբարք	1
Կարապետ Մութաֆեան	1
Գէորգ Մուրատեան	2
Յարութիւն Ղազարոսեան	1
Սարգիս Թաշճեան	1
Յովհաննէս Զայեան	1
Տիգրան Գարամաճեան	1
[illegible]	1
Սիմոն Թընկըր	[illegible]
Նշան Գարագաշ	2
Ալիքսան Խօրասանճեան	1
Կարապետ Քարամաճեան	1
Ս. Պօղոսեան եղբարք	1
Գառնիկ Զարդարեան	1
Աւետիս Գոլոլեան	2
Սահակ Ղազարոսեան	1
	93

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ա Զ Դ.

Պատիւ ունիմք ծանուցանել թէ Նիւ-Եորք հաստատեալ Մեծ. Պ. Ս. Մ. Մինասեան նուիրած է Միացեալ Ընկերութեան 10 (տասն) Օսմանեան ոսկի, ձեռամբ Պ. Մ. Զերաղի։

Նոյնպէս Պատ. ազգային մը նուիրած է քսան և հինգ (25) օրինակ իրգիլոռ-Ռիւն (Մ. Յ. Աղապալեանի)։

Ի դիմաց Միացեալ ընկերութեանց Տնօրէն ժողովոյ

Ատենադպիր — վան Ատենապետի
Յովհ. Թաբոսեան. — Լեւոն Գաբամաճեան.

Կ. Պոլիս, 4 յունվ. 1881

ՍՈՎԵԼՈՑ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

Սովելոց Խնամող Կեդր. Յանձնաժողովս, իւր չրջաբերութեան հանած նուիրատուներից հաշիւներն վերջնապէս կարգադրելոյ համար 1881 դեկտ. 5/17 ամսաթիւ չրջաբերագրով՝ դեռ իւրեանց հաշիւներն չներկայացուցած Մասնաժողովոց, ցորչափ մինչ ցտարեգլուխ պայմանաժամ տուած էր, սակայն նըկատելով որ խել մը Մասնաժողովներ տակաւին չեն կրցած իւրեանց հաշիւներն մաքրել, հարկ դատած է, սոյն թուականէս մի ամիս ևս՝ այն է մինչ փետրվար ամսոյ սկիզբ՝ պայմանաժամ սահմանել։

Արդէն ժողովոյս վերջին չրջաբերագրոյն վերայ, բաւական թուով Մասնաժողովներ իւրեանց հաշիւներն ներկայած լինելով՝ կը յուսամք թէ մինչ որոշեալ օրն մնացեալ Մասնաժողովներն ալ իւրեանց հաշիւներն պիտի փութացընեն, և վերջ պիտի տան մի այնպիսի գործոյ՝ որ իւր յանչափս սիրելոյութեան հակառակ չատ ու չատ երկարեցաւ։

Կեդր. Յանձնաժողովս, այս առթիւ աւելորդ չհամարիր կրկին ազդարարել, թէ մինչ որոշեալ օրն հաշուոց կարգադրութեան անփոյթ գտնուող Մասնաժողովոց հաշիւներն, հակառակ իւր կամաց, պիտի պարտաւորի ազգային լրագրաց միջոցաւ յանուանէ հրատարակել։

Ի դիմաց Սովելոց Խնամատար Կեդր. Յանձնաժողովոյ

Վ. Ատենադպիր — Ատենապետ
Գ. Յ. Յովհաննէսեան — Մեր. Էֆ-Էֆենդի

3/15 յունվար 1881

Գատըքէօյ.

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԵԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ի ՍԱՆՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅ

Ս. ՄԱՐԿՈՍ ԱՌԱՔԵԼԻ ԿՈՂՄԻՑ

ԳՈՒՆԱՎՈՐ—ՍԱՌՆԱԿԱՆ

Ա. Ս. ԽԱՐԱՖԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԵԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ի ՍԱՆՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅ

Ս. ՄԱՐԿՈՍ ԱՌԱՔԵԼԻ ԿՈՂՄԻՑ

#